

գին խոնաւութեանն ու ցամաքու-
թեանը վրայ մեծ տարբերութիւն
կրնէ : Յամաքութիւնը արգիլելու
համար՝ ջրեկէն զատ ճար չկայ . կամ
թէ այնպիսի ծառեր ու բոյսեր տըն-
կելու է որ տերեւին խոշոր ըլլալով՝
գետինը արեւէն ու հովէն պաշտպա-
նեն : Իսկ սաստիկ խոնաւութիւնը
արգիլելու համար՝ ակօսները լայն
բանալու է , տեղ տեղ ալ առուններ
ու ջրանցքներ փորելու է որ աւելորդ
ջրերը հոն ժողվին : Ընդդէմ իմ
խոնաւ երկիրներ շատ ըլլալով, երբ-
որ կընային որ տակի կարգը կարծր
է , անոր մէջ փոսեր կը բանան , որ
ջուրը հոն ժողվի : Ըս կերպս շատ
դիւրին է , ու քիչ ծախքով կը լայն
և փոսերը դարձան տեղուանք պէտք
է բանալ , ուր որ ջուրը ինքիրմէ վա-
զէ ու դիզուի :

Սարս ամառն մէջ երբեք գործին ու պար-
տիկականին ընելիք :

Ըս ամսուս մէջ որ ձմեռուան վեր-
ջերը կիսնայ՝ օրերը շուտ շուտ կեր-
կրնան , արեւը կը սկսի տաքնալ , գետ-
նին երեսն ալ սաստիկ հովերէն կը-
ցամաքի , բոյսերը կը սկսին ծլիլ ու ծաղ-
կիլ : Երկրագործը պէտք է որ ան-
ցեալ ամսուան մէջ ընել չկրցածները
աս ամսուս մէջ կատարէ . այսինքն
գարնանային ընդեղէնները ցանելու
երկիրները փորէ , մէջը պարարտու-
թիւն ու կաւ խառնէ , հունտերը
ցանէ , ինչպէս գետնախնձոր , ոսպ ,
ոլոռ , բակլայ , բժշկական խոտեր և
այլն : Ըս ամսուս մէջ կտրելու է վա-
ռելու փայտերը . որթերը և ուրիշ
պտղատու ծառերն ալ յօտելու է ,
չորցած տեղուանքը կտրելով . ցորենն
ու գարնան կանեփը ցանելու է : Թու-
թենին , ընկուզենին , կաղամախը , որ-
թը և ամէն տեսակ պտղատու ծառե-
րը տնկելու ատենն ալ աս ամիսն է :
() Կառերը պատուաստելու ու մատ-

ղաշ որթերու արմատին տակի հողն
ալ փորելու ու կակղցնելու է . ցորեն
ցանած երկիրները տափանելու է ,
քի հունտը հողին տակը ծածկելու ու
հողը շտկելու է թէ որ չէ բուսած .
մնացորենի արտերը հերկելու է .
սիսեռն ու ոսպն ալ ցանելու է :

Կանանչեղէն ցանող պարտիզպանը
պէտք է որ աղբանոցներուն վրան ,
կամ թէ ծածքի տակ , ցանէ դդում¹ ,
պրաս² , թրթնջուկ³ , ստեպղին⁴ ,
ձիակորեակ⁵ , կանխահաս շողգամ⁶ ,
սոխ , ճարճրուկ⁷ , սպանախ , ջրկոտեմ⁸ ,
կաղամբ⁹ , հազար¹⁰ , ոլոռ¹¹ , բակլայ ,
կանխահաս լուբիա¹² , ծնեքեկ¹³ , սեխ¹⁴ ,
կարմիր բանձար , կոտեմ¹⁵ , ելակ¹⁶ ,
սխտոր , աղցան¹⁷ և այլն : — Ըս ամ-
սուս վերջերը պէտք է ոլոռ ցանած
տեղուանքը ձիւղեր տնկել՝ որ ասոնց
վրայ պրլուի , կանկառին¹⁸ արմա-
տին վրայ լեցուցած հողն ալ մէկդի
առնելու է , քովէն բուսած ձիւղե-
րը բաժնելով ու զատ զատ տնկե-
լով : Ըսկէ վերջը պէտք չէ ծառ տըն-
կել թէ պէտեւ կանաչ ալ ըլլան , նաեւ
նշաւոր¹⁹ ծառերէն զատ՝ ուրիշ ծա-
ռեր պէտք չէ յօտել . իսկ նշաւորնե-
րը , մանաւանդ դեղձը յօտելու ատե-
նը հիմա է , վասն զի հիմա կորոշուին
ծառերուն պտուղ տալու կամ չտալու
աչքերը : Եւսեւ նուշի ու շագանակի
հատերն ալ հիմակուրէն տնկելու է :

Իսկ ծաղիկ պահող պարտիզպանը
աս ամսուս մէջ պէտք է իր պարտե-
զին հողը դարմանէ , մանաւանդ երբ-
որ կաւոտ հող է . որովհետեւ ձմե-
ռուան մէջ սաստիկ կարծրացած կըլ-

1 Գաղաթ :

2 Փրաս :

3 Գաղաթ գոլալ :

4 Հաւառ :

5 Առնալուս քարեղ :

6 Շալալ :

7 Ռաբիտ :

8 Սա թեքի :

9 Լահա :

10 Մարու :

11 Պիւլիա :

12 Ֆասուլիա :

13 Գաւ գոմալ :

14 Գալու :

15 Թեքի օդու :

16 Չիլի , քարիւղ :

17 Սալա :

18 Էնիսա :

19 Նշաւոր կըսուին ան

ծառերն որ իրենց պը-

տուղին կուտը կարծր փո-

շովի մէջ է . ինչպէս նշի

ծառը , ընկուղը , դեղձը ,

ծիրանը , և այլն :

լան ասոնք . նոյնպէս հոգ ընէ պարարտ ու աւազոտ հողերուն վրայ : Հողախառն պարարտութիւնները , և թափթըփած տերեւները մէկտեղ ժողովէ . ձիու՝ կովու և ոչխարի աղբերն ալ զատ զատ դնէ որ ուղած տները կարենայ գործածել :

Հոտաւէտ ու ծաղիկ ունեցող բոյսերը հանէ , ուրիշ տեղ տնկէ . յասմիկին՝ մատղաշ ձիւղերը գետինը պառկեցնէ ու վրանին հողով ծածկէ որ արմատ տան ու տարիէ մը վերջը ան թաղած տեղէն կտրելով զատ տունկ ձեւանան : — Ի՞նչ ամսուս վերջերը ամբողջական ծաղկներուն հունտերը ցանելու է . բայց ինչուան ապրիլին վերջերը պէտք է տաք պահել , քնկէ ետքը շուք տեղ մը դնել որ աղէկ առաջ գան : Յակինթները՝ երբ որ կըծաղկին՝ պէտք է շուք տեղ մը դնել , որպէս զի արևը վրանին զարնելով գոյներնին լծափի : Եւ մնաց կամաց ձմերոցներու մէջ եղած բոյսերն ալ դուրս հանելու է : Եւ յաղիկ տընկած տեղուանքին ու պարտէզի ճամբաներուն վրայ բուսած անպիտան բոյսերը հանելու է : Եւ արդէն ու յասմիկը յօտելու , և չորցած ձիւղերը կտրելու է : Յակինթներուն սոխերը հանելու , բաժնելու , և ետքը նորէն տնկելու է . նաև ան սոխերն ալ որ աշնան հաներ ես : Ի՞նչ որ ջուր տալ հարկ է , պէտք չէ խնայել , մանաւանդ աս ատենս , որ բուն ծլելու ատեննին ըլլալով՝ բոյսերը աւելի շատ հիւթ կըծծեն գետնէն , որպէս զի տերեւներն ու ծաղիկները հասունանան ու բացուին :

ԱՌՈՂՁՈՒԹԻՒՆ

Տաքէն ու պաղէն զգուշանալու վրայ :

Ի՞նչ ուղղութեան վրայ ինչ կանոն որ կարգայ մէկը աս օրագրիս մէջ , հարկ

չէ որ իր վրայ առնէ . որովհետեւ շատ մարդ կայ , մանաւանդ արևելք , որ հասարակ մարդկանց փնասակար երեցած կերակուրը՝ հագուստը՝ օդը՝ դեղը և ասոնց նման բաները , իրենց խիստ օգտակար են կամ օգտակար կերեւնան : Եր հոս գրածները աւելի տկար կամ միջակ առողջութիւն ունեցողներուն համար է , որ հմուտ ու փորձ բժիշկներու գրուածքներէն ու կարծիքներէն քաղած ենք :

Ա . Ինչ և իցէ ժամանակ՝ բաց պատահանով պէտք չէ քնանալ : Եւ արդէս աւելի դիւրաւ հարբուխ կըլլայ գիշեր ատեն՝ քան թէ ցորեկը . չէ թէ միայն անոր համար որ գիշերուան օդը պաղ է , հապա նաև անոր համար որ քունի մէջ մարդուս կենդանական ջօրութիւնը կըպակսի . ուստի ան դամները բաւական ոյժ չեն ունենար որ տկարացնող բաներու կարենան դիմանալ : Եւ նոյնպէս կըփնասուի մարդ թէ որ քնանալու ատեն մարմնոյն մէկ մասը բաց մնայ ու պաղի , թէպէտ և ամբողջ մարմինը ծածկուած ըլլայ ու տաք մնայ . վստի մարմնոյն մէկ մասը միայն քիչ ոյժ ունի ցուրտի դիմանալու : Եւ որ համար ալ է որ մարդ բաց տեղ աւելի դժուար հարբուխ կըլլայ , քան թէ տաք տեղ մը նստած , ուր առանց իրեն իմանալուն թէթեւ քամի մը բանի :

Բ . Եւ ատ փնասակար բան է տաքէն յանկարծ պաղը անցնիլը , մանաւանդ անոնց որ աս բանիս չեն վարժած : Եւ ասն զի սաստիկ պաղը տաքցած մարմնոյն զարնելով՝ անոր վրայի ծակ տիքը կըգոցէ , ու արտաշնչութիւնը կարգիլէ . աս արտաշնչութիւնը չկարենալով դուրս ելլել , մարդուս ներքին գործարանքները կըմտնէ , ու տաքութիւն՝ ջրացաւութիւն և ուրիշ փնասակար ցաւեր կըպատճառէ :

Գ . Եւ արտնէլէն ետեւ մարդ պէտք չէ որ հագուստ հանէ ու հովի մէջ կենայ , և ոչ հագուստը մարմնոյն վրայ չորցնէ . ապա թէ ոչ , շատ դիւրաւ հարբուխ , կուրծքի ցաւ ,